

Opis źródła:

Witenes, wielki książę litewski, prowadził intensywne i długotrwałe walki z Zakonem Krzyżackim na przełomie XIII i XIV wieku. Jego panowanie przypadło na okres ekspansji Zakonu na tereny zamieszkałe przez pogańskie plemiona bałtyckie, w tym Litwinów. Witenes przeprowadzał liczne wyprawy na ziemie krzyżackie, m.in. na Prusy, starając się powstrzymać chrystianizację i podbój swojego kraju. W 1305 roku, najechał biskupstwo warmińskie, a jego działania miały na celu utrzymanie niezależności Litwy i obronę przed krzyżackimi krucjatami. Pomimo początkowych sukcesów, Witenes ostatecznie poniósł klęskę w bitwie pod Wopławkami w 1311 roku. Walki z Krzyżakami kontynuował jego następca, Giedymin. Konflikty te były częścią dłuższej rywalizacji o dominację w regionie bałtyckim. Fragment „Kroniki Piotra z Dusburga” opisuje klęskę Witenesa z 1311 r.

Miejsce wydania:

Toruń, 2004.

Miejsce przechowywania oryginału źródła:

Archiwum Państwowe w Toruniu

Tekst źródła:

311. O zwycięstwie braci nad królem litewskim

W tym samym roku, w przeddzień Niedzieli Palmowej [3 IV], Witenes, król Litwy, mniemając, iż wszystko powinno układać się po jego myśli tak jak wcześniej, z czterema tysiącami dobrowolnych mężów wdarł się do ziemi pruskiej i spustoszył biskupstwo warmińskie tak bardzo, że niczego oprócz zamków i miejsc umocnionych nie oszczędził, a czego nie spalił, to porwał albo zabił. W tej i poprzedniej wyprawie zbezczeszczył kościoły, szaty liturgiczne, naczynia i sakramenty kościelne, pohańbił duchownych, i prócz tego, że zdobył bardzo wielkie łupy, to jeszcze uprowadził ze sobą ponad tysiąc dwustu chrześcijan, których wziął do niewoli. I oto król ten, bluźnierca imienia Chrystusa, gdy przybył do miejsca odludnego w ziemi Bartów, na równinę zwaną Wopławki popuścił wodze pysze i ufny w siłę swojego wojska zaczął się przechwalać, nigdy bowiem nie liczył się z potęgą Boga, i przemówił do schwytanych chrześcijan, którzy stali związani: „Gdzie wasz Bóg? Dlaczego nie spieszy wam z pomocą, tak jak nasi bogowie pomogli nam teraz i pomogą następnym razem?”. Tymczasem chrześcijanie wdychając milczeli. Następnego dnia, to znaczy w 8 idy kwietnia [6 IV], przybyli brat Henryk z Plotzke, wielki komtur, oraz stu pięćdziesięciu braci z wielkim oddziałem ludzi i zaatakowali króla i jego wojsko, które otoczyło się zasiekami. W pierwszym starciu Litwini zabili sześćdziesięciu chrześcijan. Ale gdy zobaczyli, że bracia ze swoim sztandarem oraz wielki tłum uzbrojonych ludzi podąża za nimi, ogarnął ich strach zmartwiły tak bardzo, że nie mieli już sił

stawiać oporu. Przeto jakby w mgnieniu oka rzucili broń i zerwali się do ucieczki. Wtedy bracia ze swoimi ludźmi rzucili się na nich i zadali im wielką klęskę, tak iż król z garstką ledwie uszedł, inni padli od miecza, jeszcze inni utonęli, pozostali pomarli z głodu na pustkowiu lub z rozpaczony powiesili się. Również kobiety chrześcijańskie, które znalazły się tam w niewoli gdy zobaczyły, że z nieba spieszy do niech zwycięstwo, nie oglądając się na swoją słabą płęć, nagle rzuciły się na Litwinów, którzy je pilnowali, i tak jak potrafiły, pozabijali ich. Na pamiątkę tego chwalebnego zwycięstwa oraz na cześć i chwałę Jezusa Chrystusa bracia zbudowali klasztor żeński w mieście Toruniu i uposażyli go wspaniałymi darami.

Pytania do źródła

Pytania dla uczniów szkoły podstawowej:

1. Kto był głównym przeciwnikiem braci Zakonu Krzyżackiego w tej bitwie?
2. Jaką wiarę wyznawali Litwini?
3. Dlaczego dochodziło do konfliktów między Zakonem Krzyżackim a Litwinami?
4. Co uczynili bracia Zakonu Krzyżackiego na pamiątkę zwycięstwa?

Pytania dla uczniów szkoły średniej (poziom podstawowy):

1. W jaki sposób Witenes zbezczescił kościoły podczas swoich wypraw? I co było tego przyczyną?
2. Jakie znaczenie miało zwycięstwo braci nad wojskami litewskimi dla chrześcijan?
3. Dlaczego, według tekstu, Witenes nie liczył się z potęgą Boga?
4. Jaką rolę odgrywała religia w opisanych wydarzeniach i w jaki sposób była wykorzystywana do motywowania działań wojennych?
5. Na ile wiarygodny wydaje ci się przedstawiony opis wydarzeń? Dlaczego?
6. Jakie podłoże miał konflikt Zakonu Krzyżackiego z Litwinami? Co Krzyżacy chcieli osiągnąć?

Pytania dla uczniów szkoły średniej (poziom rozszerzony):

1. Jakie były główne przyczyny najazdów litewskich na ziemię pruskie?
2. Jakie szkody wyrządził Witenes na ziemiach pruskich?
3. Jak zareagowali chrześcijanie na bluźniercze słowa Witenesa i jakie wydarzenia nastąpiły następnego dnia?
4. Jakie konsekwencje miało zwycięstwo braci nad Litwinami dla obu stron konfliktu?

5. Jakie przesłanie moralne można wywnioskować z przedstawionej historii i jakie znaczenie miało ono dla ówczesnych ludzi?

6. Jakie elementy tekstu mogą świadczyć o jego stronniczości i w jakim celu mogły być one uwypuklone?

Słowniczek pojęć:

Barcja - była historycznym regionem zamieszkałym przez pruskie plemię Bartów, które należało do grupy plemion pruskich. Obszar ten, obecnie leżący w północno-wschodniej Polsce, był jednym z kilku ziem zamieszkałych przez Prusów przed ich podbojem przez Zakon Krzyżacki w XIII wieku. Barcja graniczyła z innymi ziemiami pruskimi: Natangią na zachodzie, Galindią na południu oraz Jaćwieżą na wschodzie. Południową granicę Barcji stanowiła rzeka Łyna. Region ten charakteryzował się licznymi lasami, jeziorami i bagnami, co stanowiło naturalną barierę obronną dla miejscowej ludności.

Witenes (ur. ok. 1260, zm. 1316) – wielki książę litewski w latach 1295–1316. Był jednym z pierwszych władców Litwy z dynastii Giedyminowiczów. Zasłynął z licznych wypraw wojennych przeciwko Krzyżakom i ziemiom polskim oraz ekspansji terytorialnej Litwy. Jego panowanie charakteryzowało się umacnianiem władzy centralnej i walką o niezależność Litwy od wpływów sąsiednich państw.

Henryk z Plotzke (zm. 1320) – wielki komtur zakonu krzyżackiego, znany z dowodzenia w bitwach przeciwko Litwinom i Prusom. Wyróżnił się w walce z Witenesem, wielkim księciem litewskim. Jego działania przyczyniły się do umocnienia pozycji Zakonu Krzyżackiego na ziemiach pruskich.

Imię i nazwisko osoby opracowującej rekord – Joanna Kunigielis